

kihutasid need sügavikku, mille põhja võis küll aimata, aga mitte teada. Siis haaras neid hirm, nähes, et kord juba alustanud kokkuleppetuse vaba tumma teed, ei tunnegi nad päriselt keelt, millega hüüda teist, leidnud end kord teine teisel pool selle pimedada jõe kaardistamata kaldail. Kohe tulid kõhklused ja enesepett: midagi pole olnud, kujutletud kõik. Täna tuleb olla nagu päris alguses, nagu kõige esimesel päeval, kui mälestused olid alles sündimata, kui alles oli märkamata teise kulmude veatu käik, teise silmade selgiv, järjest selginev teade. Suudad püsida täna, on homme kindlasti raskem, kuid hiljem, palju hiljem, võib-olla juba natuke kergem. Leia jõudu. Aga ikkagi, miks sa siis niimoodi värised? Miks sa ikka ei saa? Miks ikka läheb sulle korda üks võõras, omapäi kulgev elu, mida oled kord liiga pikalt silmitsema jäänud? Võõras tõstab näo, tuttava, oh, ju mäluelselt tuttava, südames kohustus, mida sa vaikides mõistad, ja hulk vabu ning ahistatud tahteid, mida sa vist ei mõista. Sa tead küll, et täna pead soovimagi üksnes ta lahkumist, et ta eksleks, hajuks, kaugeneks, pead soovima ja soovitamagi, see on su õigus. Kuid küsi, miks siis su õigus ei õnnesta su südant? Saadad ta teele, viivukeseks hingad oma sõltumatuse ja jõu kirkast õhku, et ärgata tagasi meeletusse... Küsi, on sul põhjust valu tunda, kui üle su kodu lennanud suured tundmatud linnud ei peatunudki su aias? Oled sa siis kunagi võinud määrata tuule ja päikese käiku? Oled sa seni üldse valulenud millegi isepäisust? Millegi, mis on niisama vaba?

Ainus, mida nad kumbki ei igatsenud, oli selgus. Nad tundsid end käivat teed, kus ei tohita teada, kui kaugel ollakse täna. Sest märkinud alguse, oled juba, tahad või ei taha, tunnistanud ka lõppu. Sõna püüdsid nad üksmeelselt edasi lükata. Eelistasid vaikida, end vaikusel piinata ja ikkagi vaikusel end ka reeta lasta: just vaikus hüüdis neile teineteise häälega kõiki kardetud sõnu. Kuid nad mängisid edasi, vaikisid edasi, lastes oma teadet nende hirmsate, plahvatusjõuliste pauside ajal aina selgemaks ja võimukamaks vormuda. Ja ikka lükkasid edasi sõna. Päästvat, leevendavat, hukutavat, kohustavat sõna.

Friedebert Tuglase novelliauhinna laureaat 1983
Asta Põldmäe „Kuumalaine“
Looming nr 5, 1982

KUUMALAINE

Minnes te pärandate meile mitte üksi oma tegemata tööd. Te pärandate meile oma tundmata valud: valmis olema veel, olite valmis kannatama veel.

Kaks aastat enne oma surma hakkas ema rääkima, et tal ei ole enam pisaraid; mitte et ta oleks neid elus kulutanud palju enam kui teised — kuigi, jah, seda oli ta teinud ka! — aga need lihtsalt lõppesid tal. Või ongi väärtuslikem kõigest, mis meile elamiseks kaasa on antud, meie kannatused ja meie pisarad? Ning nüüd oli ühes suures raamatupidamises midagi segi aetud, ja olgu küll, et talle endiselt jagus kannatusi, oh, endisest enamgi, näis üks norm ometi lõpuni olevat kulutatud. Igal juhul, see hirmutas teda.

Hirmutas see teda ajuti isegi rohkem kui haigus, mis oli lapseks kuuatunud ta ilusa jonnaka keha (et on olemas keha, millele me elu võlgu

oleme!) ning paisutas tohutuiks, sinkjassiledaiks ta randmed ja kederluud. Ta püükaelrandmed. Ta pihlakaskederluud. Kuni juba koduesine päikegi oli temale kaugem kui meie oma taevas. Ta lõpp oli liikumatus.

Talvel kavatses ta elada sinililledeni, sealt edasi mustikateni. Mustikatega oli tal veel mingi oma, eriarvestus; ajal, kui käsi enam täit veeklaasi kinni ei pidanud, vaid poolt, tuli minul käia kauplusest kauplusesse, et muretseda mustikasinist siidi, et valmistada mustikasinine kleit. Ma ei tea, mis oli see paik, kuhu ta sellega minemas oli. Ma tean: see oli mingi surmast väga erinev paik.

Ning nagu kõik naised, küsis temagi oma jahtuval asemel peeglit. Hõbeda külm töötus soojendas seal, kus elu juba peitmatult laagrit pakkis. Ja suutis, et tulease polnud nii pime, nagu ta oli tegelikult. Suutis enam kui kelle tahes saatja soe pihk. Armsa oma. Lapse oma isegi. Sest kõige oma soojusega, soojus kui pussitera löikamas pihkudes, tuli meil kord kõigil tõusta ja vagunist lahkuda. Kui antakse valjuhääldist see käsk...

Kuid alles sellest, kui ta tunnistas, et tal on lõppenud pisarad — ma ei ole päris kindel, kas ta üldse ütles lõppenud, ütles ehk niisama, et tal pole neid ja sellest lähevad silmamunad karedaks, nõnda et kui ta öösel on nutnud, ei saa ta hiljem enam lauge sulgeda ning uinuda tuleb avasilmi —, alles sellest sain teada, et ema öiti nutab. Et ta üldse nutab.

Muidugi ei tähendanud see, et ma ema pisaraid seni näinud poleks: meelepahapisaraid, kui me, lapsed, olime olnud halvad; jõuetusepisaraid, kui olime olnud liiga targad, usaldamatusepisaraid. Õnnitlemisel, kohtumisel ja tänus jäid mu ema silmad alati rõõmsaiks ja puhtaiks, nagu on ju nende olekute algne sisugi.

Jõuetus niisiis ei lugenud, meelepaha ja umbuskki mitte, nemad kuu-lusid eluga ühte ning selles olime — olgu küll oma mõistmatuses vahel vastalistena, siiski, kas kunagi päriselt vastalistena! — olnud ikkagi alati temaga. Lugesid üksindusepisarad. Ja ööpisarad olid seda.

Olid ka ühed väga ammused päevased. Päev, mis asub teiste reas samm sügavamal ning keset mälestuste veiklemist püsib võrastavalt liikumatu. Tema pesa on ehitatud kuristikust ja tuhost, tal on kalmu kaldal katki-astunud naatide lõhn. Ta on kõikide tulevikukurbuste alatine ja avari sissepääsuluba.

Aknad on lahti ja vist ka ukсед, sest toas on seesama röske ja püsitu õhk mis õues. Tugitoolidel on jämedad linased katted kaitseks pleekimise eest. Suvi hakkab lõppema, kuigi sel ajal suved ei lõpegi. Lõhna järgi — süte ja pestud puu lõhn — võiks see olla laupäev.

Isa on juba nii mitu päeva ära, et meil õega hakkab ta minema meelest. Toad on majas nõnda, et joosta saab ringiratast, ning kedagi taga ajades, keda toas ei olegi, satun ma isa kabinetis ootamatult ema selja taha. See selg nutab.

Tuba on nii tilluke, et kahe sammuga olen jooksuhoos kandunud keset ruumi, on hilja kaduda. Kuid kaduda pole tarviski: mind praegu küll ei ole siin, pole mälestusteski. Olen sündimata.

Siin läheb mälestus segi ühe teisega heinamaal kullerkuppude ajal, ema ruuduline taftpluus on seal selgem, isegi suured mustad kalamarjamustriga nõöbid. Edasi on jälle kabinet. Käes hoiab ema — ei, mitte kirja, mitte fotot — isa pikka sooja talvesalli, millele pisarad jätavad ühesuurusi musti täppe. Iial hiljem pole ükski pilt sisendanud mulle

teravamad hüljatust, kui need pealigi armsad õhukesed ja siledad juuksed, millelt just nagu praegu oleks lahkunud paitav peopesa. Sõrmede kramplik ühtehoid salli sees nagu muhvis. Iial hiljem pole talv olnud rohkem tulemas ja mina rohkem alasti ta ees. Ema huuled on punased ja kitsad. Ta on noor.

Nüüd kandsin pööningult alla paksud villased aknakatted, mis kord kui enam mitte moesolevad said sinna viidud. Nüüd läks neid tarvis jälle, pimendama ema avasilmseid öid, pimendama pimedust ennast, kui see üksipäini öö läbi nägija inimese vastu jõuetuks jäi. Ta õppis lahtisi silmi und nägema, ning kuulates oma asemelt, kuidas ta seda teeb, läkitasin hääletuid palveid sellesesamma pimedusse, et ta päevatöelus öödegi arvel natuke vähem tööelus olla võiks.

Kas neid kusagil kuuldi või ei, ma ei tea — silmitul ööl võiksid vähemalt olla kõrvad! — aga ühte ma märkasin kindlasti, märkasime kõik, et silmavesi, tema ei ole nagu teine vesi, see, millel on ringkäik looduses. Et tema ei haihtu auruks ega tardu jääks, asub ainult ümber ühest paigast teise. Asub sellena, mis ta oli niikuinii, inimesest teise. Ja on tähelepandav tema sihipärasus siis, kui neil inimestel omavahel midagi väga tegemist on, kui nad üksühest sündinud või ka üksüheta surejad inimesed juhtuvad olema. Me olime mõlemat.

Me olime mõlemat ja sellepärast hakkasin tema asemel nüüd nutma mina. Ja mitte nii väga tema pärast — igavesti ülestegemata voodiga olime aastate jooksul jõudnud juba harjudagi ja ega siis emad ei sure! — aga lihtsalt. Elasin oma harilikku elu, tegin oma harilikku tööd — ja lihtsalt. Ning vihkasin oma halli nägu, mis, tuli välja, põrmugi ei sobinud argipäeva, halli vaid nime poolest, tegelikult aga enamasti sisustatud ikka just hakkajate ja jõus inimestega. Ei jäänud tõesti üle uskuda muud, kui et pisarad, mis olid lõppenud ema silmadest, nüüd kuidagi eksituse läbi olid ümber asunud minusse ning nagu maa-alune jõgi, mis endast siin-seal allikatena märku annab, ilmusid, vaevumata põhjustki otsima, läbi minu taas ja taas.

Ma võisin nüüd pisaraisse puhkeda ükskõik kus ja ükskõik millal. Mu amet nõudis esinemist — nii kentsakal põhjusel oli ka imelik kõnelemiskohustusest keelduda — ning iga kord oli mul kahju kõigist esimestes ridades istujaist: neil tuli minuga kaasa piinelda need igavikpikad kõnelemistunnid, neil tuli piinelda hullemini minust, kes ma end juba tundsin ja teadsin, et muuta ei saa midagi, nemad aga ei võinudki aru saada, miks rohumaa viljeluse üksikküsimused kellegi esituses peavad äkki kõlama nagu lapse tunnistus vanemate vastu kohtus. Võimetu vähegi head muusikat vaospeetult kuulama, loobusin kontsertidest; toorelt mõjuv värv või painajalik visioon võis sundida põgenema kunstinäitusele, kinos aitas, kui keset järeletehtud elu ilmus äkki ekraanile laps. Sel ajal, olgu küll ise hajameelne, juhtusin pealtnägijaks paljudele õnnetustele, mis aga mulle tundusid loomuvastaselt loomulikud: lihtsalt kui samakeelsed vastused mus eneses päev-päevalt tõusvale ja tihenevale pääsmatuse-töele.

Ema suri. Ta haud jäi selja taha lahti. Et võis olla nii suur haud, kui puusärk ise oli ometi nii väike! Läbi kõige oma aja, läbi öödegi tunnen imevat sügavust, ning nagu kitsal purdel seisja võitlen sunniga teha see samm sinnapoole. Kandnud aastaid silme ees ta nägu, ei tulnud mul pähegi otsida teda oma selja tagant. Ometi oli ta kogu selle aja olnud just seal. Ning viinud lahkudes kuidagi väga enesestmõistetavalt kaasa

ka maa, millel oli seisnud. Oli ehk toetanudki seda oma taldadega? Ning nüüd, kus puudus pide, ei teadnud segadusse aetud maa, kuidas edasi olla.

Muld, maa materjal, temaga oli lihtsam, aga tema mind aidata ei saanud. Võtnud ja varjanud väikese vagusa keha, saatis ta rohtu ja lilli, lohtu ja lohutust, tema sisse sai istutada küünlaid, kuid kohev ja kujundatav, nagu ta oli, tema peale ei saanud astuda. Minule oli tarvis astumise maad, seismise omagi vähemalt ja nii oli arvanud ka ema, aga ma ei teadnud, kust võtta niisugust.

Ähvardavalt murenes kandade taga reeturlik savikarniis. Töötamata ühendust temaga, peibutas pimedus. Talvel, kui lumi oli vahel, oli ta kaugemal veel. Katsusin käega jäätanud hangekaant, katsusin suuga: ei tundnud ainet, tundsin ääretust.

Kevad tuli, mahe ja mõttetu. Vabastatud küll ise, ei vabastanud maa mitte kedagi. Me siiski ootasime. Õed saavutasid ta aeg-ajalt oma unedes ja jutustasid sellest, eriti noorem, kellele ema oli jätnud oma silmad. Nad jutustasid, pilgus rahutus, mitte nii väga kurbus, rahutu läik nagu nendel, kes ehk mitte küll veel ise kutset saanud, siiski juba on näinud postiljoni selga.

Aga nemad olid ka hoolt kandnud minust otsesemalt, kes ma olin eemal. Päevast päeva viimati, ööst öössegi ja siis, kui leek juba tõesti pihkudega varjamist vajas. Palgaks minule pimedus vaikus. Ja kõneles ükskord täiesti selge, täiesti aimusteta päev kauges võõras linnas. Valgeis päevis ja erutatud hingedes ei ärka tavaliselt meie armsad surnud. Nad tunneksid end selles ümbruses liiga üksildastena, neil jätkub kannatust, neil pole ruttu, ajatuse hämar hõim on nad juba ammu lapsendanud. Või oli see siiski just ajatus, vähemalt teine aeg, milles võimalikuks sai see kohtumine?

*

Tol päeval ma olin õnnelik. Olin olevikust väljas: õnnelikkus nagu nooruski ei küünita kalendrisse vaatama. Mind huvitas: kõik ja eimiski. Sündiv polnud tähtis, kui iga hetk oli luule, elu elustus. Valgus joovastas, ja taevast — kas taevast üldse oligi? Kas oli teda enam tarvis? Ta oli ehk seesama olevik, mis nii väga siinsamas, silmade nägemispiirist lähemal, südame puutepinnast seespool, oli muutunud tunnetamatuks.

Ooperis oli vaheaeg, päike alles kõrgel, me läksime tulisesse õue jalutama. Ümbruskonna kirikute kellad löid, oli pühapäev. Seltsiliste kõne väsis. Ma eraldusin helistamise ettekäändel.

Neil päevil oli linnas erakordne kuumalaine. Kontserdisaal hingas konditsioneeritud õhku ja praegu lõõtsus vabanenud polstrite kohal tormieelsega võrreldav tõmbetuul. Olin uimane palavusest, kuulamispingest, kiiresti vahelduvaist nägudest, parfüümist, öitsvate puude lõhnast, stiilide ja rasside paljusest. Kuumust ma küll peaaegu ei märganud, mu seisund ise oli midagi pakitsevat, ülekõetut, palavikuga sarnanevat. Kuumalaine ei seganud, pigem vastupidi, jättis piltidesse oma usutamatud värvid: taeva liikumatu, kollakastsinkja tihkuse, puude rasked, metalsed lehed, tolmu, mida küll ei olnud, aga kuumusega ühtekuuluvana tundus kõikjal, kirikute kulla ning pühakute lapselikud, hardad ja tõsised näod.

Määratlematu tajumusena väga ammu, küllap juba lapseeas, ei oska ma millegagi võrrelda üksildase vaatlemise ja võlutuse õnne. Sestpeale arvan

suutvat välja lõigata ajavoolust neid kalleid hiina siidist, ei, pressitud kuldlehest, oh, jumal teab millest valmistatud eluseibikesi, ükskord õhtul siiski võrdsest armsaid kõigi ülejäänutega, ei enam.

Kõndisin mööda väikesest postkaardipoest ja hõbekuuskedest. Möödusin kalgist klaaspaleest, mille lai katuseäär jättis kõnniteele terava varju ning pisut-pisut, umbes viie meetri laiuse riba sinakat jahedust, ning laskusin kontsadega sillutisekivide vahele kinni jäädes alla kindluseväravate poole. Pidades aga tülikaks üles märke tagasironimist, mõtlesin ümber ja pöördusin tuldud teed teatri poole. Vaheaeg hakkas ka lõppema.

Olin märkamatult liitunud jaapani turistidega, kes enamikus olid noored inimesed teksasrõivastes ja kaamerateaga nagu kõik suveturistid maailmas. Salk ümbritses giidi, armunud otsisid eraldatust, mingi osa vahtis muljetest tuimununa sihitult majaseinu ja puulatvu. Janu piinas.

Olin jäänud kõndima ühe kimono kannule — üks või paar neid salgas ikkagi leidus. Kimono oli hall, peene ümarajoonelise hõbemustriga, võõratud kahvatuohelise laia särbiga, mis seljal koondus kangeks padjakujuliseks seoseks. Heledale pinnale oli maalitud männioksi, pikkade tahasirutatud jalgadega lendutõusev lind ja veel midagi. Jalas kandis naine lillakassinise sametiga vooderdatud puukingi ja valgest siidist ömmeldud, kummaliste kanda piiravate lõigetega väikesi valgeid ja väga puhtaid sokke. Käes polnud tal midagi, tikitud rätikuga lehvitas ta, salgast maha jäänud ja vaevaga-astuv, enesele tuult.

Viimaseks olin jätnud ta jäiga, tumeda, kuid juba läiketu soengu. Kaks kõrvade kohalt ülestõstetud rulli, kõrgendatud laup — ja kõigist ümarvormidest hoolimata mõjus soeng ikkagi kandilise ja puisena. Juustesse oli pistetud valkjaid õhukesti kunstlilli ja mõned hõbenõelad. See oli jõukas ja hoolitsetud, kuid juba oma loodusest kingitud jõukust minetamas naine.

Just olin jõudnud ta pisikese teokarbikujulise kõrvarõnga ja kõrvani — sel määral kui võimaldasid minu seljatagantpilk ning tema keerukas soeng —, kui vana naine, jõudnud palee katuseääre põgusasse sinisesse varju ning nähtavasti teada tahtes, kust see äkiline heldus tuleb, näo tõstis ja kõrvale vaatas. See oli mu ema nägu.

Tõmbusin vaistkiirelt tagasi. Osalt ootamatusest, osalt äkk-kujutlusest, et kui ta peaks märkama mind — võimatu, et ta minus midagi tuttavat ei tunneks, oh, kes teab, ehk enamgi! — tuleks ju minul midagi öelda. Aga mida?

Parajasti hakkas all kindluseväravate juures mängima pasunakoor ja salk pööras ennast hääle suunas. Mingi paraad pillide helkides tõusis üles märke ja toores helitaust taandas jaapanlanna koos kaaslastega millekski puhtmiihiliseks, rõivaste kahina, kaameraklõpsatuste ning huulte liikumise kustudes paisuvasse orkestrimuusikasse. Jaapanlannast lahutas mind paar-kolm sammu, kõige enam viis, kollakastsinkja küsitava taeva all, mis niikuinii polnud me kummagi. Nüüd jäi mul aega silmitseda ta nägu.

Naise rasked, piaalümarad vahakad alalaud ja sama rasked ülemised, pisut, õige pisut kitsast kurba sädelust nende vahel. See sädelus tabas mind, kuid ei peatunud.

(mu ema suured, piinlikult põhja ja läbi nägevad hallid verkjate äärtega silmad)

Nina... kas jaapanlannal nina üldse oligi? Oli ehk vaid see asiaatide vagur, armas, põsekõrgendike vahele kaduv kühmuuke. Antud kirsioite

ja pisikeste laste lõhna nuusutamiseks, ise eluaegne väike laps, silmis hommikute ja sajandite uni.

(mu ema tugevate sõõrmetega madal maanaisenina; ta rahasid avarad palged, õhtused põllud pärast sooja päeva)

Ning jaapanlanna liikumatud kulmud, kõrgel, seal, kust enam ei oska otsidagi, rohkem märgid kui päris, mitte hüüu-, mitte küsi-, vaid need, millega elukirjas on tähistatud imestus kõige oleva üle ning mille mõjuvälja kustutajaks pole järgmine lause, vaid surm.

(ema kulmud sirutasid oma tiibu oimudeni)

Ja ometi polnud see keegi muu kui tema!

See oli tema rohkem kui kõik unes-ilmujad, rohkem kui ta isegi oma viimaseil, tegelikult juba äraolekupäevadel, mil suvisest taevast hakkas äkki tulema lund. Ta kõneles sellest lumest, küsimata kuulajaist, küsimata, mis lumi see on, küsimata, kellele on vastu saadetud see talv.

Agas siin — kurb sädelus oli siiski viivuks tabanud mu... Kuigi ei peatunud.

Veel kord oli mulle antud võimalus.

Veel kord, kes teaks öelda, kui väga mitmes kord, astun ma vaikselt voodi äärde, ühe äärde neljast, ning jään ootama ta ärkamist, hingates pikkamisi sisse kannatustest, väsimusest ja hirmust tihket õhku. Pilk kiviparketil, mille mustrit veel praegu alandava selgusega tean peast, palju paremini kui kätt, mis, voolikud ümber, lebab tekivoldis, istun tunde... ja peaaegu ei lausu sõnagi. Kuni ta hakkab mind koju ajama.

Veel kord on mu ees kirjapaber ja sullepea. Sellest kaugusest ometi ei peaks olema võimatu, seda enam, et öelda mul ongi just pigem kirjutamis- kui kõnelemisõnad... kuid paber jääb puhtaks.

Ja veel üks kord: must, kõhn ja hirmus, seisab vastses muldses päitsis, õed vaatavad kohustavalt mu suule... mis ei lausu sõnagi.

Pilk ikka ära, kuid siin mis siin, seisab jaapanlanna. Midagi on tal läinud kinga sisse. Ta kummardub ja see on tal — ta nähtavasti teisiti ei oskagi, teda teisiti ei ole harjutatud — ühtlasi kummardus maale, mis siin küll magab, aga kes teab, ehk hoopis ka valvab mingi oma kavatsusega varjul tulise kivi nagu tulise raudriide all.

Ja korraga tean ma väga täpselt, miks olen sõitnud siia võõrasse linna, miks mulle on antud see olevikutus.

Jaapanlanna ajab end sirgu ja puudutab selga seose kohalt. Veel ei ole hilja, kuid väikestes kingades tuksatab juba rahutus. Ta silmitseb mind, kes ma talle juba peaaegu teele ette olen astunud, imestuses, isegi pisut ärevuses, varjates selle kohe oma väarikuse õhkja lehvikuga. Temal on tarvis minna, ta võib maha jääda, aga isegi selleks, et lausuda «ootal», tuleks mul osata üks sõna tema keelt. Üks sõna ookeanitäite vaikimiste vastu! Kui ma kohe praegu siia ta jalge ette istuksin, et õppida tänava-kiividel kirjutama neid tema salavigureid, tunnistada nüüd, keeletuna, kui ei saanud tunnustatud varem, kas tema senikaua seisaks siin? Ootaks, kuni ma õpin ära tema keele? Kas ütleks temale midagi olgu või ainult mu püüd? Või katkeks seegi kannatus ja usk, nagu juba katkes üks, ning mu huulte kõnevõimetus saaks veel kord kinnituseks mu südame omast?

Kuigi jah, enam ei ole kahtlust, see saab olla ainult sinust, öössepöördunu, poolelt rännult öösse pöördunu, kes sa juba aegsasti harjutasid seal vastu panema avasilmi (sul kulus aega, et tulla teiselt poolt ilma hommikusaadikuna uuesti, kuid sa tulid) — see saab olla vaid sinust, et iial ei ole näha löögijälge mu põsel, kui sinna on löödudki, et

ikka paistab see koht, nagu oleks vaid päike teda pisut pikemalt silmitsema jäänud. Rõõmsalt ja usklikult olen ta võtnud liitlaseks oma vales. Sest kord harjutatud kohtama lahkust ja andestavust, võib juhtuda, et kodust kunagi päriselt välja ei kasvatagi — kodu kasvab ju koos oma lapsega —, võib juhtuda, et igavesti jäädakse silmitsema maailma kui kodu, kodu paljust, igavesti kaitsetuna vaid õnne saabumise ees.

Kuid seda kõike vaid siis, ja see oleks nüüd juba tõega jaapanlannale, sest ema ajal, kas ma seda üldse teadsingi, seda kõike vaid siis, kui on oldud emaga laps. Mitte lihtsalt. Kui on kõlvatud kellelegi algusest peale ja tingimusteta. Kui on õigel ajal loodud ja lõpetatud kindlus, emaga lapse nähtamatu, metsik, kuldse tuumaga kindlus, millest otsekui muu seas, otsekui mängides end kaitseme eluaja.

Kuid juba on salk läinud liikvele ja esimesed laskuvad kirikusse — parv väikesi heleda kurguga linde —, varjupäas ergastab neid. Jaapanlanna ohkab, ta oli lootnud puhkusele. Klammerdades pilgu viimastesse teksasselgadesse, sunnib ta end neile järgnema. Mis tuttav vaev ja loobumine, alandlik huvi neis haprais pahkluis! Kaasas surnud liblikakergus kui raudkivirahn. Surnud kergus — raskem kõigist elavaist raskustest kokku. Seesama, miks ema kunagi ei tulnud välja koos meiega, kes me igavesti olime jooksmas kuhugi: bussi peale, oma ellu, ülikooli. Ootas, kuni me olime läinud, ja tuli siis.

Kirikuuks jaapanlanna kannul jääb lahti, kaotades silmapilgu jooksul ta kitsukese alistunud selja trepissu jahedasse sügavikku. Ja veel kord ei saa ma temaga rääkida.

ODAVAD KAUBAD

Kas sa mäletad veel seda korda, kui me olime jumala juures vastuvõtul?

Taevastes olime liikunud varemgi — juba tükk aega ei kulunud sul enam kingi, sest juba tükk aega ei puutunud su jalad enam maha, ning kui ma öösel ärkasin, oli mul kõrgelt kukkumise tunne, sest mu keha oli pingul üleni, sest mu keha ei toetunud millelegi. Kerge ja õhuke keha, õhu värvi nagu sookure joonis läbi pilvede.

Agas see oli eriline kord: me olime tema juures ikkagi vastuvõtul!

Ta ei paistnud pahaks panevat, et me olime tema juurde saabunud justkui muu seas, otse töölt, otse päevariietes, sinul portfelli käes, pilk hajameelne ja pintsakutaskust piilumas ajaleheserv.

Minu postkastis oli eile leidunud pisikene ümbrik, kuldse voodriga, aga lahtine, ilma kleepekohatagi. Peal vaid minu nimi jumala tuulise tötaka käekirjaga ning ei mingit saatja aadressi. Kui ma sisse vaatasin, tõusis trepikojas õige kauge, pisut ebakindel, kuid täiesti puhtahälne koraal. Ning ei mingit kirja!

Keegi oli selle ära varastanud, ja mis siin mõeldagi: üks igaüks igatse jumala vastuvõtule. Meil on postkastid lahtised. Lahtine juurdepäas. Jumal, tema võtab aga üksi neid, keda ta kutsunud on. Sellepärast ei ole varga peale tarvis kunagi mõelda. Ja sellepärast ei saa ka kunagi eksi arvata: sellistes ümbrikutes, olgu nad tühjad või täis, saabub ainult jumala kutse.